

TİASAD

Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Yıl: 2, Sayı: 5, Aralık 2015, s. 331-338

Fatma S mevra DOĐAN¹

YERİNDE ADALET KURUMU: HİSBE TEŞKİLATI

 zet

İslam adalete en çok önem veren dindir. İslamiyet'in tam anlamıyla uygulandığı toplumlarda zulme asla rastlanmaz. Bunu İslam örgütlediği kurumlarda tesis etmiŐtir. Anında ve yerinde adaletin tecellisini sağlayan kurumlardan biri de Hisbe Teşkilatı'dır. Bu teşkilat İslamiyet'in doĐuŐuyla iŐlerlik kazanmaya baŐlamıŐ gelişim ve deĐiŐimlerle kurumsallaŐarak İslam devletlerinde farklı boyutlarıyla uygulanarak geliŐmiŐtir. KurumsallaŐma sürecince her devlette farklı organizasyon özellikleri gösterse de genel ilkeleri hep aynı kalmıŐtır.

Hisbe Teşkilatının günümüz adalet anlayıŐı bağlamında ön plana çıkaran en önemli özelliği ise uyumsuzluğı anında çözüme kavuŐturmasıdır. Adaletin temel ilkesi olan "*hemen adalet*"in tesisi için çok özel örgütlenme ilkelerini beraberinde getirerek muhtesip ve tüm eylemlerini kurallara baĐlamıŐtır. İlkeler ve işleyiş sistemiyle Hisbe Teşkilatı, kamu vicdanında adaletin yerinde ve hızla tesisinde hiçbir kuŐkuya yer bırakmadan yerleŐmesini sağlayan bir adalet kurumudur.

Anahtar Kelimeler: İslam'da adalet, Hisbe Teşkilatı, Muhtesiplik, Yerinde Adalet

INSTANTLY JUSTICE: HISBA ORGANIZATION

Abstract

In Islam justice is the one of most important things. There is no injustice in a place that İslam properly applied. In İslam there is several institution for establish justice. Hisba organization is the one of first established organizations. With time passing it changed but it contains basic contents.

¹ Đrenci., Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi.,fatmasumeyradogan1@gmail.com

The hisba organization's most important value is dispute resolution. To apply this feature the dispute must have some certain conditions. With this instantly dispute resolution, society's justice sense did not get harmed.

Our country's most important jurisdiction problem is the length of trial. We will examine hisba organization consider this problem.

Keywords: Islam, Hisba, Hisba Organization, Muhtesib, Justice

1. GİRİŞ

Habil ile Kabil kardeşler arasında çıkan ilk tarihi geçimsizlik ile insanoğlu anlaşmazlık kavramıyla tanışmıştır. Bu anlaşmazlığın neden ortaya çıktığı ise tamamen ayrı bir araştırma konusu olacak kadar geniştir. Ancak bizim bu olayı anma tarzımız; insanların hem anlaşmazlığı ortaya çıkarma hem de anlaşmazlıklara çeşitli çözüm yolları bulma yeteneğinde olmalarıyla ilgili olacaktır. Bu noktadan hareketle bu makale insanlık tarihi boyunca izlenen anlaşmazlık çözüm yöntemleri arasında etkili bir anlaşmazlık çözüm tekniği uygulayan Hisbe Teşkilatını ana hatlarıyla ele alarak anlaşmazlıkların çözümündeki yöntemi incelenecektir.

Adalet Bakanlığı Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan son istatistiklere göre 2014 yılında Türkiye'de görülmekte olan dava sayısı yaklaşık üç milyondur. Bu sayının yaklaşık bir milyon kadarı da önceki yıllardan hüküm verilememiş davalar oluşturmaktadır. Aynı istatistiğe göre 2014 yılında bir hukuk davasının ortalama görülme süresi iki yüz yedi gündür. Bu durum, yargılama süresinin uzunluğunun ülkemiz için büyük bir sorun olduğunu şüphe götürmez bir gerçek olarak ortaya koymaktadır. Bu noktada teknik donanım bakımından çok daha geri olan geçmiş yıllarda adaletin çok daha yavaş olması gerektiği akla gelse de basit bir incelemeyle durumun bunun tam aksine olduğu anlaşılır. Peki, günümüzdeki teknik imkânların çok daha azına sahip olduğu aşikâr olan ilk İslam devletlerinde bu sorun nasıl çözüldü? Bu sorunun cevabı için Hisbe Teşkilatının tarihçesini, işleyiş sistemini günümüz uygulamalarıyla basit bir karşılaştırmasını yapalım.

2. Hisbe Teşkilatı

Kaynağını Kur'an-ı Kerim'deki "*emr bi'l-maruf ve nehy ani'l münker*" yani iyilikleri emretme ve kötülüklerden sakındırma sosyal sorumluluk ilkesinden alan Hisbe Teşkilatı, İslamiyet'in ilk ortaya çıkış yıllarından itibaren uygulanan bir yerinde ve anında adalet uygulama sistemidir. Olay yeri ve tüm deliller canlı olarak ortadayken hak isteği hiçbir gecikme ve ertelemeye bırakılmadan adalet yerine getirilir. Tüm İslâm devletlerinde büyük önem verilen Hisbe Teşkilatı, nerdeyse toplumun tüm adalet ihtiyacına cevap veren, sosyal dokuya uygun çözümler üreten ve tarafların tam bir uyum içinde uymayı kabul ettikleri bir kurum olarak karşımıza çıkar. (Kazıcı, Hisbe Teşkilatı, 1988)

Genel olarak Hisbe Teşkilatında şu yaptırım prensipleri kararların egemen olmasında etkili olur; her haksızın mutlaka Allah huzurunda cezasını göreceği korkusunu verme ve bunu topluma yayarak adalet duygusunu hep diri tutma, halkın mal, şahsiyet ve haysiyetini koruma, ticarete dürüst olma, örf ve adetlere sahip çıkma, şeriatı öncelikle nefsinde tam olarak yaşama ve bunu sosyal hayata yansıtma gibi temel kaideleri vardır. (Gazali & Demirkaya, 2011)

İlk uygulamaları Hz. Peygamber döneminde ortaya çıktığı bilinen Hisbe, ilk kez Hz. Ömer'in halifeligi döneminde teşkilatlı bir müessese haline gelmiştir. Hz.

Peygamber zamanında muhtesib, pazara gelecek olan malları önceden kontrol etmek, hiçbir şeyin ölçülüp tartılmadan satılmasına izin vermemekle yükümlüydü. Sosyal hayatın adaletle işleyişinin sağlanması ve hayatın her alanının kapsamı için Hisbe görevlerini genelleştirmek maksadıyla kadın muhtesiblerin dahi atanmasına caiz olarak bakılmıştır.

2.1. Muhtesib

Hisbe Teşkilatının görevli ve adaleti yerinde uygulayan memuruna muhtesib denir. Bununla birlikte vali'l-hisbe, ve'liyyü'l-hisbe, mütevellî'l-hisbe veya nazırü'lhisbe gibi isimlerle de anıldığı olmuştur. İslam hukukçuları muhtesibin görev alanının genel olarak kamu hukuku olduğu, idare hukukuyla ilgili yetkilerini aşan görev ve sorumluluklarda olayı mahkemeye intikal ettirdiği konusunda aynı görüşe sahiptirler.

Hisbe Teşkilatı tarihi boyunca muhtesiplik makamına gelebilme kişisel ve sosyal statü açısından oldukça kapsamlı zor şartları birlikte taşımayı gerektirmiştir. Muhtesipler ne atama ne de seçimle görevlendirilen kişiler olmadığından kendine özgü çok ağır kişisel yetenek, donanım ile birlikte sosyal çevrenin güven ve takdirini kazanmış olma gibi şartları gerektiren bir görevdi. Bunlara ek olarak sosyal sorumluluk bilinci en yüksek olma, kendisi için değil, toplumu için yaşamayı ilke edinme gibi özellikleri taşıması da gerekmektedir. Bunlarla birlikte kaynaklarda Muhtesib olabilmek için şu şartların taşınması gerektiği belirtilir.

1. Müslüman Olmak: Muhtesib Müslüman ve mü'min olmalıdır. Zira Hisbe şer'i bir müessesedir ve temel hareket noktası dinin yaşanmasına yardımcı olma gagesidir. Bazı âlimler bunların arasına müctehidlik (İslam dininde bir konu hakkında var olan delilleri inceleyerek hüküm çıkarma eliyyetinde olan din adamlarına verilen isimdir) şartını da eklerken fakihlerin çoğunluğu, sorumluluk alanına giren meselelerde meşru olanla olmayanı (ma'ruf ile münkeri) ayırabilecek seviyede dini - mesleki bilgisi bulunmasını yeterli görmüştür. Muhtesibin Müslüman ve âlim olması Hisbenin sıhhat koşulu, eda ehliyyetinin tam olması ve vücub (zorunlu) koşuludur.

2. Mükellefiyet: Sorumluluk bilincini idrakte en yüksek düzeye gelmiş olması, tüm emir ve yasaklara azami riayet etmesi, gerekli yerlerde ikazlarda bulunmasının vazifesi olduğu şuurlu olması gerekir. Otoriteyi sağlamanın bazı durumlarda güç gerektirmesi sebebiyle İslam hukukçuları muhtesibin fiil ehliyyeti tam yani hür ve sorumluluk yüklenebilir olması şartının da esas olması gerektiğini kabul etmişlerdir.

3. Erkek Olmak: Muhtesipler genelde erkek olmuştur ancak Hz. Ömer zamanında bir kadının bu işle vazifelendirilmesi istisnai olsa da vardır ve gerektiği durumlarda olabileceğine de delil olarak kabul edilmiştir.

4. Adil Olmak: Sosyal çevrenin kesinlikle adaletinden hiç kuşku duymadığı, dini eylem ve hareketlerinde ciddiyet ve ehliyyetin olması, dini emirlere karşı asla hafif meşrep davranışlarının olmaması gerekmektedir. (Demirkaya, 2011)

5. İlim: Muhtesib neyi emredip neyi nehiy edeceğini fihhi gerekçeleriyle bilmesi ve şeriat ahkâmına vakıf bir âlim olması gerekir. Ayrıca ilmiyle amel olması olmazsa olmaz şartıdır. (Demirkaya, 2011)

6. Allah (cc) Rızası: Muhtesib ilmiyle, fiiliyle ve sözüyle sadece Allah'ın rızasını hedef alan, daima temiz niyetli, riya ve riyaset arzusu gibi huyları olmayan kimse olmalıdır. (Demirkaya, 2011)

7. Güzel Ahlak: Muhtesib her türlü güzel ahlaka sahip, toplumun kötü gördüğü hiçbir davranışı olmayan, dürüst davranışlarıyla topluma hep örnek olan ve herkesin zulmetmeyeceğine inandığı adil bir şahsiyet olmalıdır.

8. Sosyal İtibar: Muhtesib yeri geldiği zaman otoriteyi sağlamakla yükümlüdür. Bunun için verdiği her kararların toplum için bir değer ifade etmesi gerekir. Kararların yaptırımı dönüşebilmesi için Muhtesibin toplum tarafından en üst düzeyde saygı gören birisi olması gerekir. Bu kriterin değerlendirilmesinde anne ve babasının nesepleri de dikkate alınır.

2.2. İlk İslam Devletlerinde Hisbe Teşkilatı

Makale sınırlarını aşmaması için İslam devletleri arasında kısa bir seçki yaparak birkaç tanesine yer verilecektir.

2.2.1. Abbasiler'de Hisbe Teşkilatı:

Temel prensibi “emr bi'l-maruf ve nehy ani'l münker” ilkesine bağlı olarak toplumda sosyal barışı sağlama, anlaşmazlıkları adilane çözmeye yönelik pek çok anlık çözüm isteyen işlerle meşgul olan muhtesip genel ahlak, asayiş ve bazen da süratle sonuçlandırılması gereken davalarla ilgilenir ve zaman zaman kuvvet kullanarak meseleleri hallederdi. Bunun dışında çarşı ve pazarları, ölçü ve tartı aletlerini, gıda maddelerini kontrol eder, borçluların borçlarını vaktinde ödemelerini sağlar. Komşular arasındaki uyuşmazlıkları çözmeye çalışır. İbadetlerin ve dini vecibelerin yerine getirilmesini kontrol eder, bu görevleri ihmal edenleri bizzat cezalandırırdı. Sokak ve caddelerin temiz tutulmasını temin eder, insanlara ve hatta hayvanlara kötü muamelede bulunanları cezalandırma gibi muhtesiplerin daha birçok görevleri vardı. (Yıldız, 1988)

2.2.2. Selçuklular'da Hisbe Teşkilatı:

Büyük Selçuklular zamanında, genellikle her şehirde, loncaları teftiş eden ve ticaret ahlakını kontrol eden bir Muhtesib bulunmaktaydı. Teşkilat içinde bu müesseseler çok büyük önem arz ediyorlardı. Ünlü vezir Nizam'ül-Mülk'ün eserlerinde de bu durum açıkça görülebilir. (Sarı, 2009) Muhtesibin yerine getirmekle yükümlü olduğu görevler Nizamul'Mülk'ün eseri Siyasetname'de şöyle yer almaktadır;

“Padişahların, her şehre terazi ve fiyatları denetleyecek ve alış verişin doğrulukla yürümesinin sağlayacak bir muhtesibi göndermeleri gerekir. Bunlar, diğer yerlerden gelip şehir pazarlarında satılan mallara hile ve hıyanetin karıştırılmamasını sağlarlar. Dirhemleri kontrol ederek iyiliği emr ve kötülükten men görevini yerine getirirler. Sultan ve diğer devlet erkânı, devletin ve adaletin temellerinden birini oluşturan Hisbe teşkilatını desteklemelidir. Aksi takdirde fakirler sıkıntıya düşecek, pazarcılar diledikleri gibi alıp satacak, ölçü ve tartıda hilekârlık artacak ve şeriat hükümsüz kalacaktır.”

Selçuklular'da Hisbe Teşkilatı o kadar önemlidir ki hükümeti teşkil eden on divandan biri olarak Divan-ı Muhtesib divanı vardı. Anadolu Selçuklularında da Hisbe Teşkilatı bulunmaktaydı ve hemen hemen aynı şekilde teşkilatlanmıştı. Selçuklularda da

tıpkı Abbasilerde olduğu gibi muhtesibler, çarşı-pazarın intizam ve asayişini ile genel olarak belediye işlerine bakarlardı. Bu teşkilat Hazreti Peygamber (sav) zamanından bu zamanlara o kadar benimsenmiştir ki Osmanlı Devleti'ne gelinceye kadar, hisbe teşkilatı denen ve belediye hizmetlerini de yürüten bu müessesenin bulunmadığı bir devlet hatta bir belde mevcut değildir. (Demirkaya, 2011)

2.2.3. Osmanlı Devleti'nde Hisbe Teşkilatı

Osmanlı'da çoğunlukla "ihtisab ağası" veya "ihtisab emini" de denilen Muhtesib, devletin kuruluşundan itibaren teşkilatlanmış bir kurumdur. Osmanlı devleti şer'i hukukla yönetilen bir devlet olduğu için muhtesiplerin uyguladığı hükümler de şer'i hukukun hükümleridir.

Muhtesib Osmanlı şehir hayatı için oldukça önemli bir unsurdur. Muhtesibin şehir içinde ve esnaf arasında pek çok değişik fonksiyonları vardı. Yukarıda bahsedilen Abbasilerde ve Selçuklularda olduğu gibi genel olarak çarşı ve pazardaki hayatın intizamını temin etmek, zorunlu ihtiyaç maddelerinin reayanın eline ucuz ve uygun bir şekilde geçmesini temin etmek, iş yeri açma ruhsatı vermek ve vergi toplamak bunlardan sadece birkaçıdır. Ayrıca üretilen malların kalitesini kontrol etmek, esnaf ile tüketici arasında bir uyumsuzluk çıktığında bunun çözülmesini sağlamak da onların görevleri arasındadır.

Muhtesiblerin önemli görevlerinden sayılan narh kontrolü ile para rayicinin denetlenmesi sayılabilir. Bu yöntemler esnaf üzerinde en etkili ve önemli kontrol mekanizmaları olarak görülür. Narh, bir mala resmi makamlarca konulan azami fiyattır. Narh uygulaması ile hem kalite hem de fiyatların kontrolü sağlanırdı. Tüketicinin korunmasına yönelik olarak alınan tedbirlerden birisi de, ölçülerin kontrol edilmesi idi. Ölçü ve tartıların damgalatılması kural olup, bu konuda hile yapan esnaf şiddetle cezalandırılmakta idi. (Erdoğan, 1990)

İhtisab ağalarının bir başka faaliyet sahası da şehirlerde asayişini sağlamak ve halka iâşe temin etmektir. İktisadî ve coğrafi, toplumsal şartlar, başta İstanbul olmak üzere şehirlerin nüfus bakımından fazla büyümesine uygun değildi. Dünyanın en kalabalık şehirlerinden biri olan İstanbul'un daha da kalabalıklaşması asayiş kadar sosyal düzenin de bozulmasına yol açıyordu. Kanûnî Sultan Süleyman döneminden (1520-1566) itibaren Anadolu'dan ve Rumeli'den pek çok kişinin ziraatı bırakarak İstanbul'a gelmeye başlaması üzerine bu akını önlemek için çeşitli tedbirlerin alınmasına çalışılmıştır. Bu münasebetle ihtisab ağası zaman zaman mahallelerde dolaşarak denetlemelerde bulunur ve sonradan gelip yerleşenleri memleketlerine geri gönderirdi. Bu görevi de muhtesibin toplumsal görevleri arasında sayabiliriz. (Kazıcı, Hisbe, 1998)

2.3. Muhtesibin Adli Vazifeleri

Muhtesibler yerinde adaleti gerçekleştirebilmeleri için hem adli hem de idari yetki ve görevleri vardır. Ancak bu makalede konumuz gereği onların daha çok sosyal adaleti sağlamakla ilgili görevleri açısından ele alacağız.

İslam devletlerinde kadılar, her türlü cezai, ticari ve hukuki davalara bakmakla sorumlu kimselerdir. Ancak bu görevlerini tek başlarına yerine getirmezler. Genellikle kadılara yardım eden iki meslek grubu daha bulunmaktaydı. Bunlardan biri mahkemede doğrudan doğruya ona yardımcı olan mahkeme kâtipleri, mübaşirler iken ikinci grup ise muhtesibler idi.

Muhtesib, kadının adaleti yerine getirmesinde yardımcı olurken, aynı zamanda sınırlı da olsa kendisi de bir yargı yetkisine sahip bulunuyordu. Bu yüzden Hisbe Teşkilatının başında bulunan muhtesib bazen bunu kendisi yerine getirmekteydi. O yargıcın adaleti yerine getirmesine yardımcı olurken sınırlı da olsa yargı yetkisine sahipti. Hatta Muhtesibin iki konuda kadıdan üstün olduğu kabul edilebilir.

1. Muhtesibler dini konular haricinde sosyal sorumluluk gerektiren konularda da araştırma yapabilmekte ve gerekli önlemler geliştirebilmektedirler.

2. Muhtesib, gücünü devlet otoritesinden aldığından dolayı yetkilerini rahatça kullanabilir, yardımcı memurlardan istifade edebilir, suçluları tehdit edebilir, gerektiğinde güce başvurabilir. Ancak kadılar adaleti gerçekleştirmek zorunda olduğundan korkutma, tehdit ve benzeri yaptırımlara başvuramazlar. (Yılmaz, 2000)

II. Mahmud'un Yeniçeri Ocağı'nı kaldırmasının ardından 1242 yılı Muharrem ayı sonlarında (Ağustos-Eylül 1826) çıkarılan İhtisab Ağalığı Nizamnamesi'nde, muhtesibin adli görev ve yetkileri, dayak, hapis ve sürgün olarak üç gruba ayrılmıştır. Bunlar:

1. Falaka ve değnek ile ta'zir ve takdir cezaları,
2. Sürgün ve kalelerde hapsi gerekenleri de Bab-ı Aliye bildirmektir.

Muhtesib nizamnamenin verdiği yetkilere, bazen da geleneklere dayanarak çarşı pazar kontrolü sırasında suçu tespit edilen esnafı maiyetindeki yardımcıları vasıtasıyla cezalandırırdı. Ceza verme yetkisini kullanırken örf ve geleneklere dayanır, diğerlerine ibret olması, bu arada kendi gücünü ortaya koyması için de bu cezayı herkesin gözü önünde suçluyu falakaya yatırmak şeklinde uygulardı. (Sarı, 2009)

Bu yetkilerini kullanırken Muhtesib, her ne kadar bağlı olduğu kadının emrinde çalışıyor ve onun yerel işlerdeki yardımcısı gibi görünüyorsa da âmirinin yoğun işleri yüzünden ilgilenemediği sosyal sorumluluk gereği konularda tam yetki sahibiydi. (Kazıcı, Hisbe, 1998)

Muhtesib, cezaları uygularken, Kadı gibi şahit ve delil istemeyi gerektirmeyecek kadar açık ve sarıh olan suçlara bakardı. Muhtesibin bir uyuşmazlığı çözüme kavuşturabilmesi için bu uyuşmazlığın belirli şartlara sahip olması lazımdır. Bunlar:

1. Uyuşmazlık konusu hakkında hiçbir ihtilaf bulunmayan bir münker² olmalıdır,
2. hatalar kişilerin özel hayatlarını irdelemeyi (tecessüs etmeyi) gerektirmeyecek kadar aleni yapılmış olmalıdır.
3. Hâlihazırda gerçekleşen bir olay olmalı ve acilen hükme bağlanması gereken bir durum olmalıdır. (Sarı, 2009)

Muhtesibin davaya bakması için yargı meclisine ihtiyacı yoktur. Aksine hukuka aykırı davranışın meydana geldiğini kesin olarak bilinir bilinmez hemen haksız davranışta bulunan kişi hakkında hükmünü verir. Muhtesibin hüküm vermesi için herhangi bir zaman veya mekân kısıtlaması yoktur. Çarşıda, evde, bineğinin sırtında, gece veya gündüz hüküm verebilir. Çünkü hukuki bir meseleye bakmak için yargı meclisinin bulunmasını

² Akıl ve dinin kötü gördüğü her şey münkerdir. Münkeri zaman veya mekânla sınırlandırmak imkânsızdır, şartlara bağlı olarak hükmü değişebilir veya başkalaşabilir.

gerektiren delil tahlili muhtesibin karar vermesi için uygulanmamaktadır. Hakkı çiğnenmiş birey, çiğnenmiş bir kamu hakkı veya sosyal hayatı ilgilendiren bir muhalefet söz konusu olduğu anda yargılama şartları oluşur ve muhtesip olay yerinde yargılmasını yaparak gerekli ceza ve yaptırımları uygular. Hisbe Teşkilat tüm bu uygulamaları Resulullah (sav) pazarda dolaşırken, mal sahibini huzuruna çağırılmamış, mal satışa sunulmuş halde iken orada hükmünü vermesinden örneklenmiştir. Bu olay, Hisbe Teşkilatının uygulamalarıyla ilgili meselelerde yargı meclisinin bulunması şartının olmadığına deli olarak kabul edilmiştir. (Sarı, 2009)

3. SONUÇ

İslam, adalet kavramına büyük önem vermiş ve adaletin tesisini sağlamak için pek çok kurumsal düzenlemeye gitmiştir. Bunlardan en az diğerleri kadar önem arz eden Hisbe Teşkilatı, İslamiyet'in kuruluşundan itibaren faaliyet gösteren bir kurumdur. Hisbe Teşkilatı, bize uyumsuzluğu hiç vakit kaybetmeden ve de yerinde çözebilmenin mümkün olabileceğini gösteren bir yerinde adalet kurumudur. Toplumda anında ve yerinde hakkın yerini bulması haksızın cezalandırılmasıyla aletin tesisi sağlanarak sosyal dokunun hak kavramı üzerinde hassasiyeti korunmaktadır. İnsanlar işledikleri suçun cezasını etki ve öfkesi kaybolduktan yıllar sonra değil, hemen göreceklarının bilincinde hareketle suçtan sakındırmaktadır. Basit bir araştırmayla teknik ve fiziki denetim imkânları son derece kısıtlı İslam devletlerinin o geniş coğrafyalarda hak, hukuk, güven ve adaleti azami düzeyde sağlamanın sırrını Hisbe Teşkilatı gibi yerinde adaletin sağlanmasıyla başarıldığı ortaya çıkar.

Günümüz Türkiye'sinde aksayan adaleti hızlandırma, sarsılan güveni yeniden tesis etme gereği söz konusu olduğunda çözüm için ilk akla gelen yılların tecrübe ve birikimini bir araya toplayan Hisbe Teşkilatı ilk akla gelen çözüm olarak gelebilir. Hisbe Teşkilatı içinde bulunduğumuz saygınlık ve beklentilere cevap verebilme işlevinden yoksun sisteme yeniden işlevsellik, etkinlik ve saygınlık kazandırabilir. Hem yargılamanın süresi hem de verilen cezalar ve cezaların infaz süreleri için olumlu gelişmelere ortam hazırlayabilir. Geciken adaletin, adalet olmayacağı konusunda insanlık hemfikirdir, ülkemizde hak dağıtımının daha iyi bir duruma getirilebilmesi için Hisbe Teşkilatının günüz şartlarında yeniden modernize edilmesi adaletin hızlanmasına katkılar sağlayabilir.

Hisbe Teşkilatı İsveç kralı XII. Şarl'ın Osmanlı İmparatorluk'undan inceletip ülkesine adapte ettiği "Ombudsmanlık Kurumu" gibi eşdeğer kurumlar ile yeniden kaynaştırılarak tekrar topluma farklı modellerle çözümler üretilebilir. Doğru ve iyinin seçiminde batı-doğu, ileri-geri gibi dar kalıplar içinde kalmadan bizi millet olarak yeniden hukuk ve insan hakları alanlarında yüceltecek ilkeler edinmeye yönelmemizin gerekliliği tartışmasız bir gerçektir. Çözüm için yüzyılların birikimi olan tecrübe edilmiş ve başarılı sistemlerimiz vardır. Dileğim tüm bunları yeniden analiz ederek sentezlenip toplumumuza hukukun yeniden tesisini sağlayacak sistemlerin ortaya çıkarılmasıdır.

Genel bir anlatımla; unumuz var, şekerimiz var, ah bir de helva yaparak yiyebilseydik diyerek noktalıyorum.

KAYNAKLAR

DEMİRKAYA, Y. (2011). Osmanlı Devletinde Belediye (Hisbe) Teşkilatı. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 303-317.

- ERDOĞDU, İ. (1990). Osmanlı İktisadi Düzeninde İhtisab ve Muhtesiblik Üzerine Bir Deneme. OTAM(Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi), 123-145.
- KAZICI, Z. (1988). Hisbe Teşkilatı. Altınoluk, 16.
- KAZICI, Z. (1998). Hisbe. Anonim içinde, İslam Ansiklopedisi (s. 144-145 3.cilt). Türkiye Diyanet Vakfı.
- SARI, C. G. (2009). Hisbe Teşkilatı. Genç Hukukçular Hukuk Okumaları / Bİrikimler 3, 319-334.
- YILDIZ, H. D. (1988). Abbasiler. Anonim içinde, İslam Ansiklopedisi (s. 39-40 1.cilt). Türkiye Diyanet Vakfı.
- YILMAZ, R. (2000). Osmanlı Devletinde İnsan Haklarını Koruyucu Müesseseler. Journal of Qafqaz University, 51-58.
- ARIK, F. (1997). Osmanlılarda Kadılık Müessesesi 1. Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM, 8(08).
- KIZILER, H. (2015). Osmanlı Toplumunun Sosyal Dinamiklerinden Ahilik Kurumu. İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 4(2), 408-423.
- İMAMOĞLU, H. (2013). Hz. Peygamber Döneminde Hukuksal Gelişim ve Yargısal Örgütlenme. Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(2), 152-170.
- DURHAN, İ.(2008). Tanzimat Döneminde Osmanlı Yargı Teşkilatındaki Gelişmeler. Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3-4,55-111.
- ŞEN, Y.(2012). İslam Hukukunda Arabuluculuk. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. 22, 105-135
- FENDOĞLU, H. T.(2010). Kamu Denetçiliği (Ombudsmanlık). Stratejik Düşünce Enstitüsü, 6-7
- GÖRGÜLÜ, H. A.(2002). İslam'da Tüketim ve Tüketici Hakları. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- ERTURHAN, S.(2007). İslam Hukukunda Suçla Müdahale Yöntemleri. İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi,9,101-142
- <http://www.islamansiklopedisi.info/ayrinti.php>
- <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/index/index>